

*Andrzej Górecki, Katarzyna Nieszporek,
Małgorzata Grodzińska-Jurczak*

*Institut Nauk o Środowisku
Uniwersytet Jagielloński*

ŚWIADOMOŚĆ EKOLOGICZNA RADNYCH WYBRANYCH TERENÓW CHRONIONYCH W POLSCE

Wstęp

Parki narodowe oprócz szczególnych wartości przyrodniczych, posiadają także duże znaczenie ekonomiczno-społeczne. Sposób i efektywność gospodarowania parkami wpływają bowiem bezpośrednio na rozwój gmin położonych wokół ich terenu. Zasady zarządzania terenami chronionymi zostały ściśle określone w Ustawie o Ochronie Przyrody (Dz.U. z 2004 r. Nr 92, poz. 880), a ciałem bezpośrednio odpowiedzialnym za sposób ich wdrażania są władze danego parku. W praktyce jednak główną rolę w utrzymaniu, racjonalnym korzystaniu z obszarów cennych przyrodniczo, a przez to realizacji programu ich ochrony odgrywa społeczeństwo lokalne oraz władze administracyjne i samorządowe danego terenu (Andrzejewski 2002; Prałat 2002).

Pogodzenie interesów lokalnej społeczności ze sposobem zarządzania terenami chronionymi, a przez to potrzebami ochrony przyrody, w dużej mierze zależne będzie od działalności radnych (Sychut, Chmielewski 1990).

Właśnie dlatego celem niniejszych badań była ocena świadomości ekologicznej (w tym wiedzy, postaw i zachowań względem środowiska) wśród radnych wybranych parków narodowych (Magurski, Pieniński, Bieszczadzki, Wielkopolski) i krajobrazowych (Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego).

Materiał i metody

Badania przeprowadzono w oparciu o technikę wywiadu z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety (Lutyński 1994). Kwestionariusz składał się z 35 pytań (o charakterze zamkniętym, półotwartym i otwartym) oraz metryczki obejmującej zestaw pytań społeczno-demograficznych. Pytania ankiety dotyczyły

Tab. 1. Charakterystyka radnych z terenu parków objętych badaniami

Wskaźniki	Radni MPN (%)	Radni Parków Wielkopolskich (%)	Radni PPN (%)	Radni BdPN (%)**	Radni (%) wg Rocznika statystycznego*
Płeć					
Kobiety	32,0	28,1	24,6	22,2	15,0
Mężczyźni	64,0	71,9	75,4	72,2	85,0
Wiek					
29 lat i mniej	12,0	7,0	1,8	11,1	2,0
30–39	12,0	8,8	70,1	11,1	17,0
40–59	48,0	61,4	12,3	50,0	68,0
> 60	20,0	7,0	14,0	0,0	14,0
Wykształcenie					
Podstawowe	8,0	0,0	12,3	16,7	9,0
Zasadnicze zawodowe	28,0	7,0	21,1	22,2	28,0
Średnie	28,0	43,9	24,5	27,8	32,0
Wyższe	32,0	49,1	35,1	27,8	27,0
Struktura zawodowa					
Pracownicy umysłowi	36,0	68,4	9,6	38,9	-
Pracownicy fizyczni	16,0	10,5	43,1	22,2	-
Rolnicy	12,0	10,5	20,4	22,2	21,0
Emeryci i renciści	32,0	3,5	31,6	-	-
Uczniowie i studenci	0,0	1,8	3,1	-	-
Nie pracujący	0,0	0,0	31,6	-	-
Inne zawody	0,0	5,3	1,5	11,1	-

* wg Rocznika statystycznego woj. małopolskiego 2001

** w każdym ze wskaźników w kolumnie „Radni BdPN” 5,6% to brak danych

podstawowych wiadomości o ochronie przyrody, w szczególności na terenach chronionych oraz osobistych opinii respondentów i podejmowanych działań w tym zakresie.

Badania przeprowadzono w 2002 i 2003 r. wśród 113 radnych – wybranych w sposób warstwowo-losowy spośród radnych gmin położonych w obrębie trzech parków narodowych: Magurskiego, Bieszczadzkiego, Wielkopolskiego oraz Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego. Wśród respondentów znalazło się 31 osób z trzech gmin Magurskiego Parku Narodowego (Krempna, Lipinki, Dębowiec), 57 radnych gmin Wielkopolskiego Parku Narodowego oraz Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego, 25 członków Rad Gmin Bieszczadzkiego Parku Narodowego z Ustrzyk Dolnych oraz Tyrawy Wołoskiej. Dodatkowo, w celach porównawczych

Fot. 1-3. Pamiątki z pielgrzymek do sanktuariów polskich znajdujące się w domach morawskich i słowackich

Fot. 4-5. Pamiątki z pielgrzymek do sanktuariów polskich znajdujące się w domach morawskich i słowackich

w niniejszych badaniach, wykorzystano dane z przeprowadzonych w lipcu 1998 r. badań wśród 57 członków rad gmin Pienińskiego Parku Narodowego. W ten sposób w sumie zanalizowano wyniki 170 kwestionariuszy ankiet. Błąd w próbie określono na 4%. Dane metryczkowe zostały wykorzystane przy analizie wyników jako zmienne mające wpływ na rozkład odpowiedzi w badanej zbiorowości. Charakterystykę społeczno-demograficzną badanej grupy osób przedstawiono w tabeli 1.

Wyniki

Wiedza o środowisku przyrodniczym jest elementem oceny świadomości ekologicznej. W jednym z pytań respondenci mieli za zadanie wskazać zagrożenia najbardziej szkodliwe dla przyrody w Polsce. Wszyscy stwierdzali, że czynnikiem najbardziej zagrażającym środowisku naturalnemu jest przemysł w większości (74,2%), wskazując na odpady przemysłowe oraz ścieki miejskie i przemysłowe jako najbardziej szkodliwe (tab. 2).

Wiedza o jakości środowiska w swoim miejscu zamieszkania jest oparta na własnych obserwacjach. W jednym z pytań respondenci mieli ocenić stopień zanieczyszczenia środowiska w swoim miejscu zamieszkania (ryc. 1). Większość radnych wskazywała na wysokie zanieczyszczenie wód.

Park wśród 55% radnych MPN kojarzy się z walorami przyrodniczymi i kulturowymi. Drugim częstym skojarzeniem była ogólnie pojęta ochrona przyrody (26% radnych MPN i 29,2% radnych BdPN). Pierwsze skojarzenia radnych parków województwa wielkopolskiego to przede wszystkim walory przyrodnicze i kulturowe (27%), ochrona przyrody (14%) oraz ograniczenia (12%). Wiele osób nie udzieliło w ogóle odpowiedzi na to pytanie, dotyczyło to aż 26% respondentów MPN, 16% w PPN. W PPN dodatkowo 13,8% ankietowanych nie miało żadnego skojarzenia z nazwą swego parku. Co świadczy o obojętnym stosunku do parku.

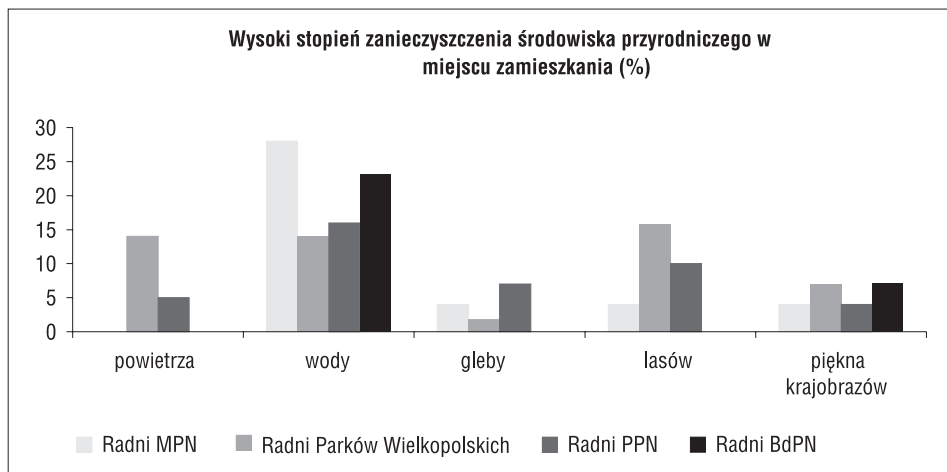
Powstanie parku narodowego czy krajobrazowego wiąże się z wprowadzeniem zakazów i ograniczeń. Respondentów zapytano o ich opinie co do zakazu

Tab. 2. Zagrożenia środowiska przyrodniczego w Polsce

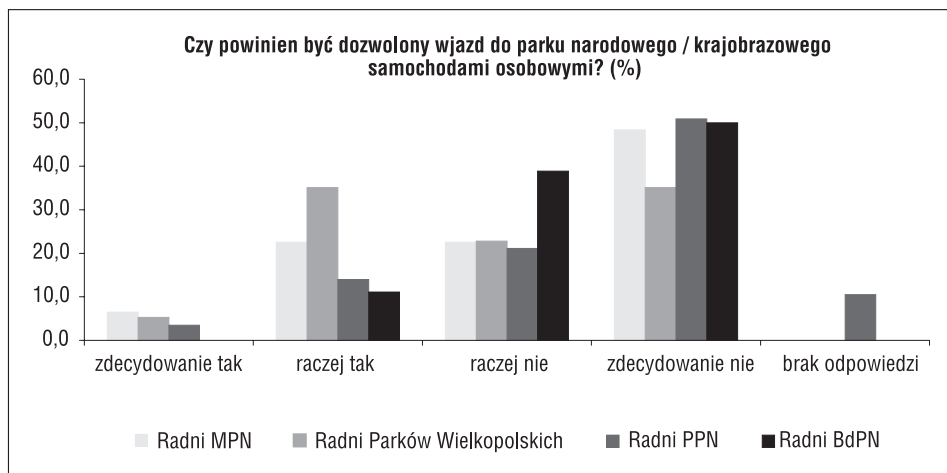
Które z wymienionych zagrożeń są wg Pana(i) najbardziej szkodliwe dla przyrody w Polsce? (%)	Odpady przemysłowe	Ścieki miejskie i przemysłowe	Stosowanie środków chemicznych	Wyrąb lasów	Motoryzacja	Kłusownictwo
Radni MPN	74,2	74,2	41,9	38,7	64,5	45,2
Radni Parków Wielkopolskich	80,7	87,7	36,8	24,6	50,9	29,8
Radni PPN	84,0	86,0	35,0	63,0	52,0	30,0
Radni BdPN	23,7	25,4	15,3	8,5	20,3	6,8

wjazdu na teren parku samochodami osobowymi oraz budowy baz turystycznych w parku i jego otulinie. W większości pytani zgadzali się z zakazem poruszania się samochodami na terenach chronionych (ryc. 2).

Oprócz ograniczeń i zakazów społeczności lokalne parków muszą liczyć się także z ponoszeniem kar w przypadku ich nieprzestrzegania. Sprawdzone więc stosunek radnych do osób myjących samochody w rzece. Większość respondentów

Ryc. 1. Ocena stopnia zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego w miejscu zamieszkania

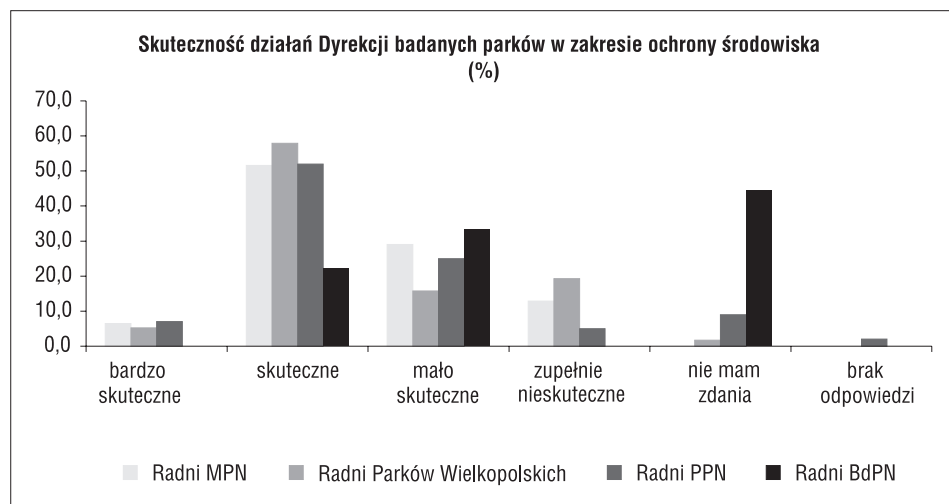
Ryc. 2. Postawa ankietowanych radnych wobec zakazów

była zgodna co do zastosowania kary pieniężnej oraz pouczenia takich osób.

Większość radnych ze wszystkich parków uważało, że gospodarowanie zasobami przyrody na ich terenach jest generalnie skuteczne. Za zasadniczymi zmianami opowiedziało się 16,1% radnych w MPN oraz 22,8% radnych parków wielkopolskich. Istotne, że 9% radnych PPN nie posiadało zdania na ten temat, a 4% tych radnych i 11,1% radnych BdPN nie udzieliło żadnej odpowiedzi na to pytanie. Osoby, które widziały potrzebę zmian w zakresie gospodarowania zasobami przyrody, poproszono o propozycję tych zmian. Wśród propozycji znalazły się takie, które można uznać za korzystne dla parku (np. umiejętne korzystanie z zasobów przyrody), jak i sprzeczne z zasadami ścisłej ochrony na terenie parku (np. usuwanie obumarłych i chorych drzew).

Następne pytania ankiety dotyczyły skuteczności działań dyrekcji badanych parków. Pytania te wydają się istotne z punktu widzenia interesów społeczności zamieszkujących te tereny i mogą stanowić subiektywną ocenę pracy Dyrekcji i administracji Parku. Odpowiedzi na to pytanie były dość zróżnicowane (ryc. 3).

Respondenci z MPN, którzy uznali działania Dyrekcji za nieskuteczne, wysunęli propozycje mogące stanowić cenne wskazówki do wykorzystania: walki z kłusownictwem (33,3%), zadbania o interesy mieszkańców (33,3%). Pozostała (duża) część radnych MPN nie udzieliła odpowiedzi na to pytanie. W parkach wielkopolskich radni proponowali lepszą współpracę z samorządami, monitoring stanu środowiska, przestrzeganie praw ochrony środowiska, kontrole, wdrażanie przestrzegania programu parków. Radni BdPN, którzy uznali działania Dyrekcji

Ryc. 3. Opinia radnych co do skuteczności działań w zakresie gospodarki zasobami przyrody

za nieskuteczne, oprócz krytyki nie potrafili wskazać konkretnych propozycji, by poprawić ten stan.

Złe warunki życiowe zniechęcają do angażowania się w sprawy ochrony środowiska. Stosunek do przyrody i do jej ochrony u osób mało zamożnych nie jest traktowany priorytetowo (Górecki i in. 2002). Radni ocenili poszczególne elementy składające się na te warunki. Wszyscy badani respondenci najbardziej narzekali na trudności ze znalezieniem pracy (odpowiednio po 97%, 77% i 88,2% w MPN, w parkach wielkopolskich i BdpN).

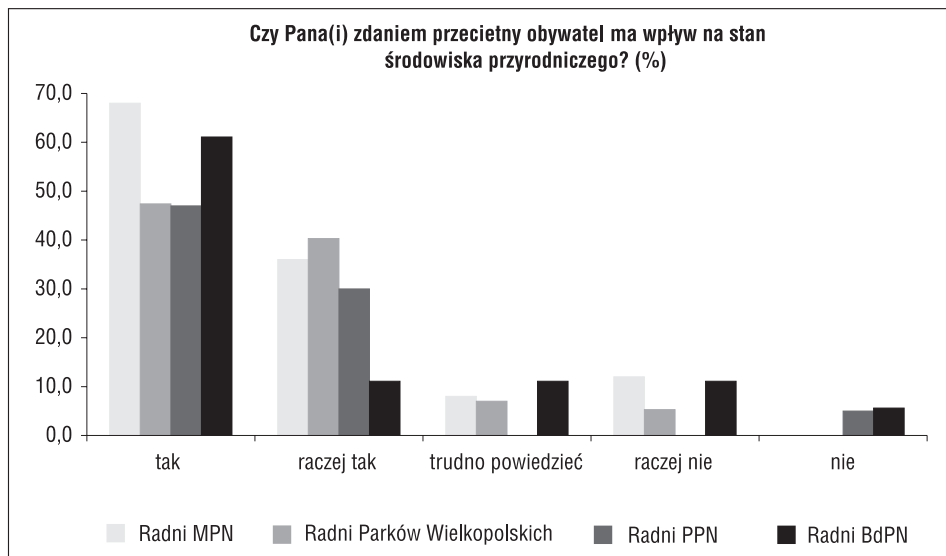
Najgorzej swoją przyszłość zawodową postrzegali respondenci z wykształceniem podstawowym, średnim i zawodowym, zamieszkujący na terenie Bieszczadzkiego Parku Narodowego. Znacznie lepiej rynek pracy oceniali radni pracujący w sektorze komunikacji i handlu. Z kolei w Magurskim Parku Narodowym, najbardziej pozytywne zdanie odnośnie życia zawodowego reprezentowali radni zatrudnieni w szkolnictwie, handlu, sektorze zdrowotnym i hotelarskim.

Pomimo wielu negatywnych opinii o warunkach życia, większość z ankietowanych chce pozostać w swojej miejscowości. Jako zaletę mieszkania na terenie MPN wskazywali oni na stosunkowo mało skażone środowisko (22,6%), walory przyrodnicze (25,8%), możliwości wypoczynku (12,9%) oraz na turystykę (16,1%). Podobne zalety wskazywali radni parków wielkopolskich. Ankietowani w BdpN zadowolenie z mieszkania na terenie parku motywowali wzrostem agroturystyki, nie skażonym środowiskiem naturalnym i pięknymi krajobrazami. Wśród odpowiedzi znalazły się także: kontakt z naturą, edukacja ekologiczna, zdrowie. Niestety, wielu ankietowanych (22,2%) nie przedstawiło swojej opinii na ten temat. Dużym utrudnieniem dla radnych parków wielkopolskich były zakazy i związane z nimi trudności w uzyskaniu pozwoleń na budowę oraz utrudnienia komunikacyjne.

Powszechnym źródłem dochodu społeczności zamieszkującej okolice obszarów chronionych jest rolnictwo, które bezpośrednio wpływa na przyrodę parków. Zasadne wydaje się przejście z systemu rolnictwa tradycyjnego na rolnictwo ekologiczne. Obraz wiedzy i świadomości ekologicznej radnych można było ocenić na podstawie pytania o wady i zalety podejmowania i prowadzenia gospodarki ekologicznej. Respondenci wśród zalet w pierwszej kolejności wymieniali korzyści zdrowotne produktów ekologicznych (*„żywność ekologiczna jest zdrowsza”*). Dodatkowo rozwój tego typu wiąże z rozwojem usług turystycznych. Z drugiej strony największą wadą rolnictwa ekologicznego - zdaniem respondentów - jest niska opłacalność ekonomiczna.

Opinie radnych co do wpływu przeciętnego obywatela na stan środowiska różniły się nieznacznie pomiędzy parkami. Radni MPN i parków wielkopolskich byli najbardziej przekonani co do skuteczności oddziaływań mieszkańców na przyrodę (kolejno 83,8% i 89,3%), w nieco mniejszym stopniu opinię taką reprezentowali radni PPN i BdpN (ryc. 4).

Radnych zapytano o sposoby działań na rzecz zwiększenia troski o ochroną przyrody (tab. 3). Do najczęściej proponowanych działań można zaliczyć pogłębianie wiedzy ekologicznej i promowanie zachowań prośrodowiskowych

Ryc. 4. Ocena działalności dyrekcji badanych parków

Tab. 3. Działania na rzecz zwiększenia troski lokalnych społeczności o ochronę przyrody

Co Pana(i) zdaniem należałoby zrobić, aby mieszkańcy tego terenu bardziej troszczyli się o ochronę przyrody? (%)	Radni MPN	Radni Parków Wielkopolskich	Radni PPN	Radni BdPN
Kontrolować przestrzeganie przepisów parku i stosować surowe kary za ich przekraczanie	25,8	17,5	15,8	11,8
Pogłębiać wiedzę ekologiczną dzieci, młodzieży i dorosłych w zakresie zachowań proekologicznych	29,0	49,1	71,0	44,1
Wykorzystywać miejscowe autorytety do wywarcia wpływu na ochronę przyrody	0	8,8	12,3	8,8
Stworzyć warunki, aby troska o ochronę przyrody była opłacalna	22,6	12,3	61,4	32,4
Inne	22,6	12,3	0,0	2,9

wśród dzieci, młodzieży i dorosłych. Wśród innych działań znalazły się: kontrola przestrzegania przepisów oraz opłacalność troski o ochronę środowiska.

Oprócz pytania o formy i sposoby oddziaływania na badanych radnych zadano podobne pytanie o skuteczne działania w zakresie ochrony środowiska. Wśród wymienionych propozycji przeważały trzy kierunki działań. Pierwsze z nich to kształtowanie zachowania mieszkańców tak, aby na co dzień szanowali przyrodę. Druga propozycja to zwiększenie możliwości wpływu mieszkańców na decyzje w zakresie ochrony środowiska. I w końcu, zwiększanie nakładów na budowę urządzeń ochronnych. Ciekawe, że radni byli przeciwni propozycji poszerzenia zakresu władzy, co wiązałoby się dodatkowymi obowiązkami dla nich. Zaledwie 3,2% radnych MPN, 8,8% radnych parków wielkopolskich, 5,8% radnych PPN oraz 5,3% radnych BdPN poparło ten pomysł (tab. 4).

Przy realizacji proponowanych działań na rzecz skutecznej ochrony przyrody i większej troski o nią konieczna jest działalność różnych instytucji i organizacji, w tym ruchu ekologicznego. Zapytano więc respondentów o potrzebę

Tab. 4. Działania na rzecz większej skuteczności ochrony środowiska

Co należałoby zrobić przede wszystkim, aby ochrona środowiska w obrębie parków była skuteczna? (%)	Radni MPN	Radni Parków Wielkopolskich	Radni PPN	Radni BdPN
Wychowywać mieszkańców tak, aby na co dzień szanowali przyrodę	29,0	28,1	48,3	39,5
Stworzyć mieszkańcom możliwość wpływu na decyzje związane z ochroną środowiska	22,6	21,1	10,3	21,1
Zwiększyć nakłady na budowę urządzeń ochronnych	19,4	14,0	43,1	15,8
Stosować surowe kary wobec tych, którzy zanieczyszczają środowisko	16,1	21,1	15,5	15,8
Poszerzyć zakres władzy istniejących urzędów	3,2	8,8	5,8	5,3
Wprowadzić opłaty za korzystanie z parku	0,0	0,0	6,9	2,6
Inne	6,5	0,0	0,0	0,0
Brak danych	3,2	7,0	0,0	0,0

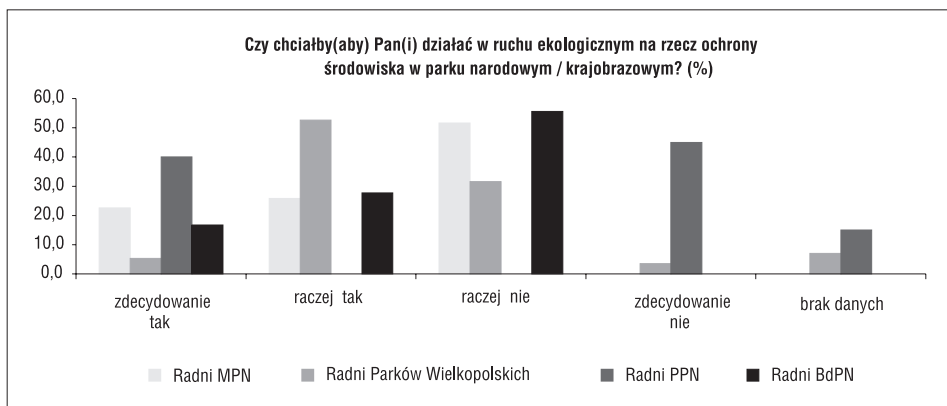
istnienia takowego. We wszystkich parkach większość radnych opowiedziała się za potrzebą istnienia tego typu organizacji.

Kolejne pytanie dotyczyło problemów, jakimi powinien zająć się ten ruch. 15,4% radnych MPN wskazało na utrzymanie czystości w parku, 15,4% sądziło, że ruch ekologiczny powinien zająć się ogólnie pojętą edukacją ekologiczną nie tylko dzieci i młodzieży, ale i dorosłych mieszkańców parku. W przypadku zadań podanych przez radnych parków wielkopolskich oprócz utrzymania czystości na terenie parków (14%) oraz pogłębiania wiedzy ekologicznej (22%) pojawiło się także przestrzeganie nakazów i zakazów przyjętych przez parki tego terenu (8%). Zdaniem respondentów z BdPN społeczny ruch ekologiczny powinien być odpowiedzialny głównie za: edukację ekologiczną (25,0%), ochronę krajobrazu (20,0%), szeroko pojętą turystykę (10,0%), porządkowanie otuliny i szlaków (15,0%).

Werbalizacja konieczności istnienia ruchu ekologicznego nie przekładała się w większości przypadków na chęć aktywności w jego szeregach. We wszystkich parkach, poza PPN, większość radnych (od 35,1 do 55,6%) nie chciała osobiście uczestniczyć w takim ruchu (ryc. 5). Opinia taka nie zależała od wykształcenia respondentów, proporcje te rozłożyły się równo po 25% ankietowanych z wykształceniem wyższym, średnim, zawodowym i podstawowym.

Działania na rzecz skutecznej ochrony środowiska są realizowane przez dyrekcje parków, władze gminne, organizacje społeczne, instytucje i organizacje, które miałyby powstać oraz już te istniejące. Spośród instytucji już istniejących wybrano Kościół, niezaprzeczalny autorytet moralny społeczeństwa. Największe poparcie (58,1%) na angażowanie się Kościoła w ochroną środowiska wyrazili radni MPN i BdPN. Najwięcej przeciwników ochrony przyrody przez Kościół pojawiło się wśród radnych PPN (44%).

Respondentów zapytano także o podejmowanie bezpośrednich własnych działań na rzecz środowiska przyrodniczego. Wśród badanych radnych większość angażowała się w sprawy ochrony przyrody (71% – radni MPN, 68,4%

Ryc. 5. Wpływ człowieka na stan środowiska przyrodniczego

- radni parków wielkopolskich i połowa radnych BdPN). Osoby, które wcześniej twierdziły że przeciętny obywatel nie ma wpływu na odnowę przyrody lub nie ma na temat wyrobionego zdania, na ogół nie zrobiły nic na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego. Radni MPN swoją działalność na rzecz przyrody, przejawiali, angażując się w edukację ekologiczną (36,4%) oraz stosując różne rozwiązania ekologiczne na co dzień (22,7%). Spośród radnych BdPN, 55,6% wykazało aktywność w działalności na rzecz ochrony środowiska w charakterze: edukacji ekologicznej dzieci w szkołach, segregacji odpadów.

Optymistycznym zakończeniem rozważań na temat działań na rzecz ochrony przyrody był fakt, że respondenci zapytani o stan środowiska w przyszłości uważali, że będzie ono raczej lepsze od tego, w którym obecnie żyjemy. Wśród radnych znaleźli się też pesymiści, którzy wybrali opcję, że w przyszłości środowisko będzie raczej gorsze, jednak stanowili oni zdecydowaną mniejszość. Byli to głównie radni z wykształceniem zawodowym.

Dyskusja

Świadomość ekologiczna respondentów w niniejszych badaniach została oceniona poprzez kryterium wiedzy o stanie środowiska zarówno w ujęciu globalnym (Polska), jak i lokalnym. Badani radni dość trafnie oceniali stan środowiska w Polsce, uważając, iż jest ono zanieczyszczone w stopniu średnim. Różniło się to od opinii respondentów ankietowanych w poprzednich latach na terenach Bieszczadzkiego (1994 r.), Ojcowskiego (1994 r.), Gorczańskiego (1995 r.) i Magurskiego (1996 r.) Parku Narodowego. Mieszkańcy tych okolic uznawali, że środowisko przyrodnicze w Polsce jest silnie zanieczyszczone (Górecki i in. 1997, 1998, 2002). Zmiana w opiniach respondentów może być spowodowana większą powszechnością informacji o środowisku, głównie w mediach. Stąd właśnie czerpana jest przeważnie wiedza na temat stanu środowiska w ujęciu globalnym. Z kolei wiedza na temat środowiska lokalnego opiera się przede wszystkim na bezpośrednich obserwacjach.

Poza pewną grupą radnych, utożsamiającą park z bezrobociem i ograniczeniami, większość respondentów kojarzy go pozytywnie, głównie z walorami przyrodniczymi i kulturowymi oraz z ochroną przyrody. Po tych skojarzeniach można sądzić, że respondenci chętnie będą uczestniczyć w pracach na rzecz ochrony przyrody. Widzą oni potrzebę istnienia i działania ruchów ekologicznych, choć nie wyrażają chęci uczestnictwa w nich. Oprócz tego w podsumowaniu warunków życia przeważają oceny złe, ale i tak większość pozostanie nadal w swojej miejscowości. Trudno ocenić zatem, w jakim stopniu negatywny rozkład ocen warunków życia wynika z zamieszkania w pobliżu parku, a na ile jest charakterystyczny dla społeczności wiejskiej - na badanych terenach.

Społeczeństwo, które zajęte jest dążeniem do zaspokojenia podstawowych potrzeb bytowych, angażowanie się w sprawy ochrony środowiska pozostawia na drugim planie. Problem braku pracy powtarza się w wielu odpowiedziach na pytania, które wydawałoby się nie nawiązują do niego. Bezrobocie to ogólnie

występujący problem społeczny, a niekoniecznie wynik zamieszkania w pobliżu parku. Jednak rozwój zadań parku narodowego powinien wiązać się ze społecznością lokalną poprzez wzrost zatrudnienia członków tej społeczności, a szczególnie młodzieży.

Respondenci są wyrozumiali dla niektórych zakazów i ograniczeń obowiązujących na terenie parku. Radni znają zasady ochrony parków, dlatego ich opinie na temat budowy baz turystycznych na terenie parku są przeważnie negatywne. Z drugiej strony jednak, samorządy reprezentujące interesy ludności miejscowej są zainteresowane rozwojem turystyki ze względu na wzrastającą jej rolę w gospodarce.

Ocenie radnych poddana została też działalność administracji parku, która uzyskuje stosunkowo wysoką akceptację we wszystkich parkach, poza BdPN. Tam stosunkowo duży procent radnych nie miał zdania na temat działań dyrekcji. Może to świadczyć zarówno o obojętności mieszkańców co do działań podejmowanych na terenie ich zamieszkania oraz o braku informacji na temat tych działań. Pozostali, którzy uważali tę działalność za mało efektywną, proponowali skuteczniejszą walkę z kłusownictwem, współpracę i nasilenie kontaktów administracji parku z mieszkańcami, jak też tworzenie miejsc pracy związanych z działalnością parku. Oceny działalności dyrekcji w niniejszych badaniach były na ogół wyższe aniżeli uzyskane od ludności w cytowanych wcześniejszych badaniach prowadzonych w tych samych parkach. Wydaje się także, iż obecnie radni nieco lepiej znają zadania wykonywane przez dyrekcje parków.

Działaniami, jakie respondenci uznali za najskuteczniejsze dla lepszej ochrony środowiska na terenie parku, są przedsięwzięcia o charakterze edukacyjnym i ekonomicznym. Co ciekawe, szczególnie respondenci z wykształceniem podstawowym stawiają na edukację ekologiczną młodzieży w szkołach. Natomiast wszyscy badani radni zgodnie nie chcą poszerzenia zakresu władzy istniejących urzędów, czyli po części zwiększenia własnych obowiązków. Niniejsze wyniki skłaniają do wniosków, iż społeczności nie są negatywnie nastawione do programów ochrony przyrody przyjętych przez parki. Sprzeczności interesów między przedstawicielami gmin a władzami parku wynikają z braków wiedzy ekologicznej. W młodzieży, uczestniczącej aktywnie w programach edukacyjnych, dorośli widzą nadzieję na poprawę stanu przyrody.

Część propozycji dotyczących działań na terenie parków, takich jak: współpraca z mieszkańcami, wprowadzenie różnych form edukacji ekologicznej, w miarę możliwości tworzenie miejsc pracy, które zostały przedstawione przez respondentów, może być uwzględniona w planach parków. Znalezienie rozwiązań kompromisowych z jednej strony chroni przyrodę, a z drugiej umożliwia rozwój społeczności lokalnych, współdziałanie władz samorządowych i dyrekcji parków w zakresie wspólnych inwestycji proekologicznych (Pralat 2002).

Niniejsze badania pozwalają na diagnozowanie problemów, wyciąganie wniosków z dotychczasowych prac parków, dają wskazówki do dalszych działań dla władz parków oraz pomagają skutecznie rozwiązywać problemy związane z prawidłowym funkcjonowaniem parków.

Podziękowania

Autorzy bardzo serdecznie dziękują Panu Hubertowi Prałatowi – Przewodniczącemu Zarządu Stowarzyszenia Samorządów Polskich Współdziałających z Parkami Narodowymi za pomoc w zebraniu ankiet z terenu Wielkopolski.

LITERATURA

- Andrzejewski R., 2002, *Park narodowy a ekorozwój gminy*, [w:] *Samorzady i ich stowarzyszenia w ochronie parków narodowych*, NFOŚiGW i IOŚ, Mosina.
- Górecki A., Dróżdż M., Najder R., 1997, *Magurski Park Narodowy a mieszkańcy jego otuliny*, *Roczniki Bieszczadzkie*, 6, 233–252.
- Górecki A., Dróżdż M., Najder R., 1998, *Gorczański Park Narodowy a mieszkańcy jego otuliny*, *Parki Narodowe i Rezerваты Przyrody*, 17.1, 73–92.
- Górecki A., Popiela R., Dróżdż-Korbyla M., 2002, *Pieniński Park Narodowy a mieszkańcy jego otuliny*, *Pieniny – Przyroda i Człowiek*, 7, 109–124.
- Lutyński J., 1994, *Metody badań społecznych. Wybrane zagadnienia*, Łódź.
- Prałat H., 2002, *Organizacje i związki lokalne jako katalizatory rozwiązywania problemów na styku park narodowy – społeczność lokalna*, [w:] *Samorzady i ich stowarzyszenia w ochronie parków narodowych*, NFOŚiGW i IOŚ, Mosina.
- Rocznik statystyczny województwa małopolskiego*, 2001, WUS, Kraków.
- Sychut W., Chmielewski T. J., 1990, *Świadomość ekologiczna mieszkańców obszarów chronionych*, IGPIK, Zakład w Lublinie, 1, Lublin.
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody*, Dz.U. z 2004 r., Nr 92, poz. 880.

ENVIRONMENTAL AWARENESS OF COUNCILLORS IN SELECTED POLISH PROTECTED AREAS

SUMMARY

National and landscape park authorities share the responsibility for the management of protected areas with the local government in Poland. The effectiveness and practice of this management largely depend on the environmental awareness of the involved officials. Local communities often object to decisions of national park authorities. Hence local councillors, as direct representatives of the local popular opinion, have a particularly important role in reconciling their interests with the need to implement principles of natural protection. This paper presents results of a study on the environmental awareness (including knowledge, attitudes and behaviour towards the environment) of councillors in selected national (Magurski, Pieniński, Bieszczadzki, Wielkopolski) and protected landscape parks (the Complex Landscape Parks of the Wielkopolskie Voivodship).

Translated by Paweł Pilch